

УДК 342.9:340.12:165

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.90.3.66>

ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВА МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ІНСТРУМЕНТІВ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ: ГНОСЕОЛОГІЧНИЙ ВИМІР

Юрченко В.В.,
*кандидат юридичних наук,
приватний нотаріус
ORCID: 0009-0004-4980-4859*

Юрченко В.В. Філософсько-правова методологія дослідження інструментів публічного адміністрування: гносеологічний вимір.

Вказується, публічне адміністрування привертає увагу науковців різних галузей як комплексна соціальна діяльність владних структур, що поєднує правові, економічні, управлінські та соціальні механізми для якісного надання публічних послуг і забезпечення потреб громадян та територіальних громад.

У статті здійснено спробу аналізу філософсько-правової методології дослідження інструментів публічного адміністрування, а саме гносеологічний її вимір.

Наголошено, що гносеологічний підхід забезпечує цілісне та багатовимірне бачення процесу пізнання інструментів діяльності публічної адміністрації, поєднуючи логіко-філософські та емпіричні методи, спрямовані на виявлення способів, меж і засобів здобуття наукового знання про них. Застосування діалектичного, метафізичного, логічних методів і герменевтики дає змогу дослідникові не лише накопичувати фактичний матеріал і будувати на його основі концептуальні узагальнення, але й підтримувати несуперечливість, змістову точність та єдність термінологічного апарату.

Акцентовано увагу на тому, що філософська методологія виконує роль теоретичного підґрунтя для спеціально-юридичних досліджень, оскільки саме вона формує вихідні світоглядні та ціннісні орієнтири, що визначають рамки правового аналізу. Філософія окреслює базові критерії істинності та обґрунтованості знань, без яких спеціально-юридичні методи залишилися б прикладними техніками без належної концептуальної опори.

Саме на цій основі стає можливим застосування таких спеціально-юридичних методів, як формально-юридичний (аналіз змісту правових норм), порівняльно-правовий (зіставлення моделей регулювання у різних правових системах), системно-структурний (вивчення інструментів у межах цілісної системи адміністративного права), історико-правовий (аналіз генезис правових інститутів), а також метод правового моделювання (побудова нормативних конструкцій, придатних для вдосконалення чинного законодавства). У підсумку відзначено, що філософська методологія не лише окреслює стратегічні горизонти пізнання, але й створює концептуальний фундамент для практичного рівня дослідження – спеціально-юридичних методів, що натовість забезпечують конкретизацію та перевірку сформульованих положень у правовій площині.

Ключові слова: діалектичний метод, гносеологічний підхід, герменевтика, інструмент, метафізичний метод, публічне адміністрування, філософська методологія.

Yurchenko V.V. Philosophical and legal methodology of research on public administration instruments: the epistemological dimension.

It is indicated that public administration attracts the attention of scientists from various fields as a complex social activity of government structures that combines legal, economic, managerial and social mechanisms for the high-quality provision of public services and meeting the needs of citizens and territorial communities.

The article attempts to analyze the philosophical and legal methodology of researching public administration instruments, namely its epistemological dimension. It is emphasized that the

epistemological approach provides a holistic and multidimensional vision of the process of cognizing the instruments of public administration, combining logical-philosophical and empirical methods aimed at identifying the ways, limits, and means of acquiring scientific knowledge about them. The application of dialectical, metaphysical, logical methods, and hermeneutics enables the researcher not only to accumulate factual material and build conceptual generalizations on its basis but also to maintain consistency, semantic accuracy, and the unity of the terminological framework.

Attention is drawn to the fact that philosophical methodology plays the role of a theoretical foundation for specifically legal research, since it is precisely philosophy that forms the initial worldview and value guidelines that define the framework of legal analysis. Philosophy outlines the basic criteria of truth and validity of knowledge, without which specifically legal methods would remain applied techniques without proper conceptual support.

On this basis, it becomes possible to apply such specifically legal methods as the formal-legal method (analysis of the content of legal norms), the comparative-legal method (comparison of regulatory models in different legal systems), the systemic-structural method (study of instruments within the holistic system of administrative law), the historical-legal method (analysis of the genesis of legal institutions), as well as the method of legal modeling (construction of normative frameworks suitable for improving existing legislation).

In conclusion, it is noted that philosophical methodology not only outlines the strategic horizons of cognition but also creates the conceptual foundation for the tactical level of research – specifically legal methods, which in turn ensure the concretization and verification of the formulated provisions in the legal dimension.

Key words: dialectical method, epistemological approach, hermeneutics, instrument, metaphysical method, public administration, philosophical methodology.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Публічне адміністрування, як предмет наукового дослідження, знаходиться на перехресті різних соціальних наук. Перебуваючи в об'єктиві наукового пошуку дослідників та фахівців багатьох галузей знань, публічне адміністрування, як у першу чергу соціальна діяльність уповноважених владних суб'єктів, виступає багатовимірною сферою діяльності, що інтегрує правові, економічні, управлінські та соціальні інструменти для ефективного виконання публічних функцій і задоволення потреб громадян та територіальних громад. Своєю чергою, філософія формує ціннісний базис, основу світоглядного сприйняття ідеї публічної влади в цілому та публічного адміністрування зокрема, визначає напрями їх розвитку та пріоритети. У цьому аспекті можна згадати, що державна влада, управління, публічний порядок, публічна адміністрація (як сукупність органів виконавчої влади) з давніх-давен вивчалася філософською та іншими науками гуманітарного циклу.

Аналіз досліджень і публікацій, на які спирається автор в яких розглядають цю проблему і підходи її розв'язання. Не занурюючись глибоко у фундаментальні базові наукові знання, відзначимо, що вже у XX столітті розвиток філософії та політичної теорії додав до розуміння публічної влади нові виміри. Зокрема М. Фуко через концепцію «урядовності» (governmentality) показав, як влада діє не лише через інститути, а й через дискурси, знання та техніки управління поведінкою населення [1]. Ю. Габермас у працях «Теорія комунікативної дії» та «Між фактами і нормами» обґрунтував значення публічної сфери як простору, де легітимність влади формується через комунікативну взаємодію та суспільний консенсус [2].

Паралельно в англо-американській традиції публічного адміністрування відбувався перехід від так званої «ціннісно-нейтральної» бюрократії до етичної та людиноцентричної адміністрації. Хоча Д. Вальдо, Г. Джордж Фредеріксон, Д. Розенблум та Ф. Мошер не були філософами у вузькому академічному сенсі, у їхніх фундаментальних працях філософська складова дослідження стала тим концептуальним підґрунтям, на якому вибудовувалося сучасне розуміння існуючих нині моделей публічного адміністрування. Так, у *The Administrative State* Д. Вальдо підкреслював, що адміністративна діяльність неминує спиратися на цінності, а отже повинна підлягати демократичному контролю [3]. Г.Дж. Фредеріксон у своїй праці під назвою «*The Spirit of Public Administration*» наголошував на рівності, етичній відповідальності та орієнтації на публічний інтерес як ядра діяльності публічної влади [4]. У праці «*Public Administration: Understanding Management, Politics, and Law in the Public Sector*» Д. Розенблум запропонував інтегративну мо-

дель, де публічне адміністрування розглядається крізь призму управлінських, політичних і правових складових [5]. Ф. Мошер у своєму відомому дослідженні «Democracy and the Public Service» обґрунтував необхідність гармонізації ефективності адміністративних структур із вимогами демократичного врядування, підкреслюючи, що без належної ціннісної основи неможливе стає функціонування публічного сектора [6].

Таким чином, філософія, що підтверджується наведеними працями, стала методологічним фундаментом формування як підходів, спрямованих на пізнання й осмислення публічного адміністрування (гносеологічний вимір), так і підходів, що визначають його сутність, природу та основні характеристики як соціального і правового феномена (онтологічний вимір), заклавши основу для його подальшого міждисциплінарного дослідження в сучасній науці, у тому числі й правовій. Іншими словами, саме за допомогою сукупності філософських методів пізнання публічне адміністрування як соціальний феномен суспільної діяльності, публічна адміністрація як колективний суб'єкт соціальних відносин та/або посадова особа як індивідуалізоване втілення її волі й уповноважений представник найбільш рельєфно – із окресленням змістового прояву сутнісних характеристик зазначених явищ, процесів і суб'єктів – об'єктивуються в суспільній дійсності як повноцінні об'єкти наукового пізнання у гносеологічному та онтологічному вимірах.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою цього дослідження є аналіз філософсько-правової методології дослідження інструментів публічного адміністрування, а саме гносеологічний її вимір.

Виклад основного матеріалу дослідження. У структурі філософської складової методології дослідження важливо чітко розрізняти підходи та методи пізнання. Підхід, у нашому розумінні, – це концептуальна, світоглядна й ціннісна рамка, що визначає, з яких позицій розглядатиметься досліджуваний об'єкт, на які аспекти буде зроблено акцент і якими принципами керуватиметься інтерпретація результатів. Методи ж – це конкретні інструменти та процедури пізнання, що забезпечують отримання, аналіз і перевірку знань про об'єкт. Сама філософія так визначає метод (від грецьк. *μέθοδος* – шлях дослідження, теорія, вчення) як систематизований спосіб досягнення теоретичного чи практичного результату, розв'язання проблем чи одержання нової інформації на основі певних регулятивних принципів пізнання та дії, усвідомлення специфіки досліджуваної предметної галузі і законів функціонування її об'єктів. Філософська енциклопедична література зауважує, що метод окреслює та втілює шлях до істини, напрями ефективної діяльності, що ведуть до реалізації поставлених цілей, задає регулятиви та нормативні настанови пізнавального процесу [7, с. 373].

Слід розпочати з того, що, на наше переконання, найбільш доцільним є пізнання обраного предмета дослідження в межах взаємопов'язаних між собою філософських підходів, де гносеологічний підхід зосереджений на способах, межах і засобах пізнання інструментів публічного адміністрування; онтологічний підхід спрямований на визначення природи, сутності та структурних характеристик інструментів публічного адміністрування як соціального й правового феномена; аксіологічний підхід використовується для дослідження інструментів публічного адміністрування крізь призму системи цінностей (зокрема таких, як законність, справедливість, ефективність, прозорість тощо); системний підхід, із урахуванням синергетичного виміру, дає змогу розглянути зазначені інструменти як взаємопов'язані елементи цілісної системи інструментарію публічного адміністрування (внутрішній рівень) та системи публічного адміністрування загалом (зовнішній рівень). При цьому таке пізнання має здійснюватися в межах кожного підходу із застосуванням низки методів, серед яких у першу чергу слід виокремити діалектичний, метафізичний, логічні методи (індукція, дедукція, аналіз і синтез), а також герменевтичний метод, які, як уже було підкреслено, маючи універсальний характер, набувають своєї специфіки у засобах дослідження залежно від обраної концептуальної рамки.

Таким чином, різноманіття філософських підходів формує широке методологічне підґрунтя для осмислення інструментів публічного адміністрування. Водночас у межах цієї статті акцент зосереджено саме на гносеологічному вимірі дослідження, адже саме він дозволяє окреслити способи, межі та умови пізнання інструментів публічного адміністрування, проаналізувати логіку та методи їх дослідження, а також виробити критерії істинності й наукової обґрунтованості отриманих знань.

Згідно до Філософської енциклопедії, гносеологія має однаковий зміст із категорією «теорія пізнання», яка є розділом філософії, в якому вивчаються проблеми природи та можливостей пізнання, відношення знання до реальності, досліджуються загальні передумови пізнання, ви-

являються умови його достовірності та істинності. На відміну від психології, фізіології вищої нервової діяльності та інших наук, гносеологія як філософська дисципліна аналізує не характер індивідуальних механізмів, що функціонують у психіці та дозволяють тому чи іншому суб'єктові дійти певного пізнавального результату, а загальні підстави, які дають право говорити про цей результат як про знання, тобто як про щось, що виражає реальний, істинний стан справ. Будь-яка спеціальна теорія пізнання стосується обмеженої сфери реальності й виходить із певних передумов, які приймаються як дані та не аналізуються (результати інших наукових теорій, експериментальний матеріал, зафіксований у категоріях повсякденної мови, певні уявлення про умови застосовності наукових теорій тощо). На відміну від цього, теорія пізнання прагне виявити й критично дослідити самі умови істинності будь-якого знання, виявити ті кінцеві, граничні підстави, які дозволяють безсумнівно судити про ступінь обґрунтованості та відповідності реальності будь-якого конкретного виду знання. Оскільки теорія пізнання (у будь-якому випадку – в ідеалі) не може припускати існування передумов, які не аналізуються, а просто приймаються як загальновизнані, вона не може будуватися як звичайна теорія [8, с. 216].

Гносеологічний підхід у дослідженні інструментів публічного адміністрування забезпечує методологічну основу для з'ясування того, як і якими засобами відбувається процес їх пізнання. Він не обмежується описом або фіксацією наявних знань про інструменти діяльності публічної адміністрації, а передбачає критичний аналіз умов їхнього застосування, обґрунтованості обраних засобів та відповідності законодавчих приписів, що визначають порядок їх застосування, реальній дійсності. У цьому підході дослідники особливу увагу приділяють способам отримання знань про інструменти публічного адміністрування, межах застосовності певних знань (у яких контекстах, ситуаціях і правових режимах вони залишаються валідними), засобам перевірки достовірності й істинності таких знань тощо.

Слід зауважити, що гносеологічний підхід дозволяє розглядати інструменти публічного адміністрування як об'єкти, пізнання яких є результатом поєднання емпіричних спостережень, аналітичної інтерпретації та концептуального узагальнення. Це означає, що аналіз у межах цього підходу торкається як змістового наповнення категорії «інструмент публічного адміністрування», так і шляхів її пізнання та перевірки.

У межах гносеологічного підходу застосовуються ціла низка методів, про які вже згадувалося вище, специфіка використання яких визначається спрямованістю гносеологічного пошуку. Перед тим як описати вказані особливості, варто більш детально зупинити увагу на загальній характеристиці філософських методів наукового пізнання.

Так, діалектичний метод є одним із філософських методів, який визначається особливим характером співвідношення філософських категорій – їх парністю і полярністю (буття і небуття, єдине і множина, перервне і неперервне, видимість і сутність, необхідність і випадковість, необхідність і свобода, мислення і буття тощо). Оскільки ці категорії виключають одна одну, то постає низка питань про їхнє співвідношення. Як підкреслюється на шпальтах наукової літератури, це і є основні питання або проблеми філософії, їх стільки ж, скільки таких категоріальних пар. Діалектичний метод являє собою спосіб і мистецтво розв'язання таких проблем – визначення протилежностей, аналіз і розмежування, їх синтез в деяке ціле, розкриття руху і розвитку відповідних структур, напрям, тенденції їх генезису [7, с. 161].

В контексті нашого дослідження, діалектичний метод у межах гносеологічного підходу не лише дозволяє виявляти й фіксувати зміну підходів до пізнання інструментів публічного адміністрування залежно від трансформацій у правовій, політичній та соціальній сферах, але й забезпечує розкриття внутрішніх суперечностей, що супроводжують цей процес. Застосування цього методу дає змогу дослідити, як у науковій правовій думці та практиці публічного адміністрування й його нормативно-правового забезпечення співіснують і взаємодіють різні концепти – від державоцентричних до людиноцентричних, від традиційних нормативно-орієнтованих до інноваційних, заснованих на гнучких управлінських моделях.

Натомість, завдяки принципу єдності та боротьби протилежностей у межах діалектики можна простежити, як нові інструменти публічного адміністрування виникають на ґрунті заперечення або модифікації існуючих, поєднуючи у собі елементи спадковості та інноваційності. Такий аналіз дозволяє не тільки ідентифікувати об'єктивні закономірності еволюції інструментів, але й оцінити, наскільки зміни у правових приписах та управлінських практиках відповідають критеріям достовірності та істинності знань про них.

У межах гносеологічного підходу діалектичний метод також виступає як засіб виявлення меж застосовності отриманих знань, адже очевидно, що він дозволяє з'ясувати, в яких умовах певні теоретичні висновки залишаються валідними, а в яких вони втрачають свою пояснювальну або прогностичну силу. Це особливо важливо в умовах швидкої зміни нормативного середовища, коли інструменти, що вважалися ефективними, потребують переосмислення у зв'язку з новими соціальними викликами та трансформацією публічної влади в цілому або публічної адміністрації зокрема.

Отже, слід зауважити, що діалектичний метод у гносеологічному підході не зводиться лише до логічного аналізу суперечностей; він стає інструментом виявлення динаміки наукового знання про інструменти публічного адміністрування, оцінки його обґрунтованості та адаптації до нових реалій суспільного розвитку.

У свою чергу, метафізичний метод є протилежним діалектиці філософським методом, що виходить із кількісного розуміння розвитку, заперечуючи саморозвиток. Як метод мислення, протилежний діалектиці, метафізика вперше була зрозуміла з часу створення сучасної діалектики – в ідеалістичній формі Гегелем і в формі нової діалектико-матеріалістичної філософії – Марксом і Енгельсом. Саме в марксизмі поняття «метафізика» набуло зазначеного змісту і в термінологічному відношенні [9, с. 402].

Метафізичний метод у межах гносеологічного підходу до дослідження правових засад застосування інструментів публічного адміністрування виконує роль засобу фіксації сталих, інваріантних характеристик об'єкта пізнання та абстрагування від нестабільних, мінливих факторів його функціонування. Його використання дозволяє досліднику виділити такі риси інструментів публічного адміністрування, що залишаються незмінними незалежно від політико-правових трансформацій чи особливих правових режимів, а також дає змогу уточнити дефініції та концептуальні межі відповідних правових категорій.

У контексті гносеологічного аналізу цей метод забезпечує стабільність понятійного апарату, що є передумовою для коректного використання інших методів пізнання – діалектичного, індукції та дедукції, герменевтичного тощо. Метафізичний підхід у такому випадку дозволяє не тільки визначити необхідні та достатні ознаки базових понять (наприклад, адміністративний акт, адміністративний договір, акт-дія, приватноправовий інструмент), але й відмежувати їх від суміжних категорій, закріпити критерії, за якими отримані знання визнаються достовірними й обґрунтованими, а також побудувати стійкі класифікації інструментів, що зберігають свою релевантність у різних правових режимах.

Слід зазначити, що у межах гносеологічного підходу метафізичний метод виконує функцію своєрідного «якоря» для всієї системи дослідження, оскільки він дозволяє уникнути розмивання змісту ключових понять і підтримує концептуальну цілісність аналізу. Іншими словами, метафізичний метод урівноважує динамічний вимір, який задає діалектичний метод, і забезпечує чіткість, однозначність і логічну несуперечливість наукових висновків щодо правових засад інструментів публічного адміністрування.

У свою чергу логічні методи пізнання представлені сукупністю таких методів як індукція, дедукція, аналіз і синтез. Індукція (від лат. *inductio* – наведення) – форма умовиводу, де на підставі знання про окреме робиться висновок про загальне; спосіб міркування, за допомогою якого встановлюється обґрунтованість висунутого припущення чи гіпотези. Розрізняють повну і неповну індукцію. При повній індукції з того, що кожен елемент якогось класу має певні властивості, роблять висновок, що всі елементи даного класу мають ці властивості. При неповній індукції з того, що деякі елементи (дуже великого чи безконечного класу) мають певні властивості, роблять висновок, що всі елементи цього класу мають ті самі властивості. Повна індукція при істинних засновках дає достовірний висновок, а неповна – недостовірний в тому розумінні, що істинність висновків не гарантує істинності висновку. У філософії підкреслюється, що доцільно говорити не про індуктивне виведення висновків з засновків, а про індуктивне міркування, в якому встановлюється обґрунтованість гіпотез, що визначаються на підставі відомого знання. Отже, в реальному пізнанні індукція завжди виступає в єдності з дедукцією, нерозривно пов'язана з нею [7, с. 241].

На відміну від метафізичного методу, який фіксує інваріантні ознаки переважно шляхом логіко-концептуального аналізу, індукція спирається на фактичні дані, отримані у процесі спостереження, аналізу практики та вивчення конкретних прикладів застосування інструментів у діяль-

ності публічної адміністрації. Її завдання полягає у виявленні повторювані риси та стійкі зв'язки між характеристиками інструментів і результатами їх застосування у різних організаційних та правових умовах. Такий підхід дозволяє поступово переходити від поодиноких спостережень до формування концептуальних моделей, що пояснюють закономірності функціонування інструментів діяльності публічної адміністрації.

Принагідно підкреслимо, що специфіка індукції у нашій проблематиці полягає в тому, що узагальнення здійснюються з урахуванням варіативності соціально-правових умов, у яких діють інструменти публічного адміністрування. Це означає, що метод не лише фіксує повторюваність, а й виявляє умови, за яких певні закономірності зберігають свою валідність або, навпаки, втрачають пояснювальну силу. При цьому, важливою характеристикою індуктивного аналізу у гносеологічному підході є його нерозривний зв'язок із дедукцією, оскільки сформовані на основі емпіричних даних гіпотези перевіряються через логічне виведення наслідків та їх зіставлення з нормами адміністративного права й усталеними науковими концепціями. Саме ця взаємодія забезпечує цілісність пізнавального процесу та підвищує обґрунтованість отриманих наукових результатів.

Дедукція (від лат. *deductio*, від *deduco* – відводжу, виводжу) – у традиційній логіці перехід від загального до окремого; одна з форм умовиводу, при якій на основі загального правила логічним шляхом з одних положень, як істинних, з необхідністю виводиться нове істинне положення. Як метод дослідження, дедукція дозволяє пізнати окреме на основі знання загальної закономірності. Власне, особливо широкого значення дедуктивний метод й набув при побудові наукових теорій [7, с. 143-144].

Дедукція дозволяє виводити конкретні висновки щодо характеристик окремих інструментів на підставі загальних концепцій і визначень, закріплених у науковій доктрині чи нормативних актах. У межах гносеологічного підходу вона виконує функцію перевірки та конкретизації загальних положень, сформованих у результаті теоретичного осмислення чи індуктивних узагальнень. Цей метод пізнання дозволяє на основі вже усталених концептуальних рамок, доктринальних положень або норм адміністративного права логічно вивести передбачення щодо конкретних рис, форм реалізації чи юридичних наслідків застосування певних інструментів публічного адміністрування.

Зокрема виходячи з нормативно закріпленого визначення адміністративного акта, дедукція дає змогу логічно обґрунтувати його обов'язкові ознаки у конкретній ситуації, навіть якщо емпіричних спостережень щодо такої ситуації недостатньо. Важливою рисою дедукції є її здатність забезпечити внутрішню логічну несуперечливість дослідження. Так, зіставляючи конкретні факти чи ситуації з загальними принципами та моделями, учений отримує можливість перевірити, чи відповідають вони визначеним критеріям істинності знань про інструменти публічного адміністрування. У взаємозв'язку з індукцією дедукція виконує роль зворотного руху пізнання. Якщо індукція рухається від конкретних спостережень до загальних висновків, то дедукція – від загального до конкретного, тестуючи і уточнюючи гіпотези, що постали в результаті індуктивного узагальнення. Саме поєднання цих двох методів формує збалансований механізм гносеологічного аналізу, де емпірична база постійно співвідноситься з теоретичними моделями, а теоретичні побудови – з правозастосовчою практикою щодо інструментів публічного адміністрування.

Аналіз і синтез (від грец. *analysis* – роз'єднання; *synthesis* – з'єднання, складання) – розкладання цілого на частини та з'єднання частин в ціле в процесі предметно-практичної або розумової діяльності. В методологічному плані аналіз є таким способом дослідження об'єкта, що полягає у виокремленні його частин, властивостей, відношень тощо з метою їх самостійного вивчення. В результаті отримуються часткові, абстрактні, неповні знання, оскільки поза увагою залишається взаємозв'язок частин [7, с. 19].

У площині дослідження інструментів публічного адміністрування в межах гносеологічного підходу аналіз дозволяє виокремити та дослідити окремі елементи цих інструментів – суб'єктний склад, зміст владного припису, процесуальні форми, юридичні наслідки тощо. Такий підхід дає змогу з'ясувати функціональне призначення кожного компонента та виявити внутрішні залежності, що залишаються прихованими під час розгляду конкретного інструмента публічного адміністрування як цілісного явища.

Синтез, своєю чергою, інтегрує результати аналітичного етапу у цілісну концептуальну модель правового інституту інструментів публічного адміністрування, відновлюючи системні взаємозв'язки між його елементами та оцінюючи їхній сумарний вплив на досягнення визначених

цілей. Така послідовність (від аналізу до синтезу) забезпечує не лише глибоке розуміння кожної складової, але й усвідомлення її місця у загальній структурі та застосуванні інструментарію публічної адміністрації в рамках усієї публічної сфери. Слід підкреслити, що взаємодія аналізу та синтезу у гносеологічному підході має діалектичний характер, оскільки результати синтезу можуть відкривати нові аспекти для поглибленого аналізу, а подальший аналіз, у свою чергу, збагачує і коригує синтетичні моделі. Це створює циклічний процес пізнання, у якому знання постійно уточнюється, доповнюється та перевіряється на відповідність реальним умовам функціонування інструментів публічного адміністрування.

Філософська герменевтика виникла і розвивалась, з одного боку, у річищі традиційної герменевтики – як її відгалуження, з другого боку – вона стала певним шаблоном у процесі внутрішньої еволюції герменевтики, який суттєво оновлює і видозмінює її предметне поле [7, с. 115]. На думку Г.-Г. Гадамера, герменевтичний метод передбачає плавний перехід від трансцендентного до іманентного, і в зворотньому напрямку. При цьому сенс, що виникає під час подібного руху, виявляється перпендикулярним самому цьому руху, і саме в ситуації виявлення «сенсу» тієї чи іншої традиції (або парадигми) проявляється точка розриву, що вимагає того, щоб людина, яка розуміє цю традицію (нехай навіть ця традиція перебуває в режимі становлення), звернулася до перегляду підстав власної рефлексії, а також підстав, що забезпечують «зчеплення» змістовного боку досліджуваного об'єкта з самим способом вилучення такого змісту – способом, який перетворює цей зміст на думку. При цьому слід враховувати і те, що між відображуваним образом і його калькою, зафіксованою у мисленні, є прогалина (комплементарний пробілу між мікро- і макроописами об'єкту), що становить суть проблеми знаходження ланки, яка одночасно пов'язує і породжує буття зі становленням, ланки, з якої можна було б вивести як суб'єкта, так і об'єкт пізнання [10, с. 152].

У контексті філософії права Г.-Г. Гадамера підкреслює, що теоретик права і юрист-практик, виявляючи розуміння права, вирішують різні завдання: перший – уможливити, а другий – практичне. Утім розуміння правового сенсу закону вони можуть отримати різне [11, с. 38–43], адже зв'язка «суб'єктивність–реальність» не означає чогось, на кшталт «тотожності буття і мислення», а вказує на наявність якогось «єдиного активного середовища», коли одне («суб'єктивність») формує інше («реальність») і одночасно формується останнім. Тобто суб'єктивність, як зауважує С.В. Шахов із посиланням на Я.І. Свірського, вибудовується через вплив реальності і одночасно сама ж впливає на цю реальність, у т. ч. і за допомогою пізнавальних актів [10, с. 151].

У свою чергу Т.І. Дудаш зазначає, що згідно з онтологічною герменевтикою, відповісти на питання про те, чому саме таке, а не інше, явище відображено поняттям права, стає можливим, якщо «зануритись у текст сам по собі». Адже у цьому випадку можна: а) спробувати з'ясувати, яке явище автор тексту відображав поняттям права; б) урахувати соціокультурні, інтрамовні та інші фактори, які впливають на праворозуміння як автора, так і, власне, суб'єкта розуміння (детермінанти праворозуміння на його різних стадіях); та в) привнести свій індивідуалізований соціальний досвід у процес праворозуміння й у смисл (тобто у відображення значимості, цінності) правоявища як результат цього процесу [12, с. 12].

Натомість контекст нашого дослідження вимагає уточнення про те, що герменевтичний метод у межах гносеологічного підходу спрямований на інтерпретацію термінів, категорій і понять, які формують концептуальну базу дослідження інструментів публічного адміністрування, а також на виявлення смислових зв'язків між ними. У площині вивчення інструментів публічного адміністрування герменевтичний метод виконує кілька ключових функцій, серед яких нормативно-правова інтерпретація полягає у тлумаченні змісту нормативних приписів, що регламентують застосування інструментів, з урахуванням соціокультурних та історичних контекстів їх створення; доктринальне узгодження у забезпеченні єдності розуміння категорій у межах наукової спільноти та усунення смислових розбіжностей у вживанні термінів; встановлення детермінант праворозуміння у виявленні факторів (соціокультурних, мовних, інституційних), що впливають на формування змісту категорії «інструмент публічного адміністрування» та суміжних понять тощо.

Висновки. Таким чином, гносеологічний підхід забезпечує цілісне та багатовимірне бачення процесу пізнання інструментів діяльності публічної адміністрації, поєднуючи логіко-філософські та емпіричні методи, спрямовані на виявлення способів, меж і засобів здобуття наукового знання про них. Застосування діалектичного, метафізичного, логічних методів і герменевтики дає змогу дослідникам не лише накопичувати фактичний матеріал і будувати на його основі концептуальні

узагальнення, але й підтримувати несуперечливість, змістову точність та єдність термінологічного апарату.

Фактично філософська методологія у цьому сенсі виконує роль теоретичного підґрунтя для спеціально-юридичних досліджень, оскільки саме вона формує вихідні світоглядні та ціннісні орієнтири, що визначають рамки правового аналізу. Філософія окреслює базові критерії істинності та обґрунтованості знань, без яких спеціально-юридичні методи залишилися б прикладними техніками без належної концептуальної опори. Саме на цій основі стає можливим застосування таких спеціально-юридичних методів, як формально-юридичний (аналіз змісту правових норм), порівняльно-правовий (зіставлення моделей регулювання у різних правових системах), системно-структурний (вивчення інструментів у межах цілісної системи адміністративного права), історико-правовий (аналіз генезис правових інститутів), а також метод правового моделювання (побудова нормативних конструкцій, придатних для вдосконалення чинного законодавства). Цілком очевидно, що їх застосування дозволяє перевести філософсько-правові висновки у площину конкретних правових досліджень та практичних рекомендацій.

Отже, слід визначити, що філософська методологія не лише окреслює стратегічні горизонти пізнання, але й створює концептуальний фундамент для тактичного рівня дослідження – спеціально-юридичних методів, що натомість забезпечують конкретизацію та перевірку сформульованих положень у правовій площині.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. The Foucault Effect: Studies in Governmentality: With Two Lectures by and an Interview with Michel Foucault. URL: <https://archive.org/details/foucaulteffectst0000unse>.
2. Jürgen Habermas. Theorie des kommunikativen Handelns. Band 1: Handlungsrationalität und gesellschaftliche Rationalisierung. Dritte, durchgesehene Auflage. Suhrkamp, Frankfurt a.M., 1987. 533 s.
3. Waldo D. The Administrative State: A Study of the Political Theory of American Public Administration. New York: Ronald Press, 1948. 238 p.
4. Frederickson H. George. The Spirit of Public Administration. San Francisco: Jossey-Bass Publishers, 1997. 240 p.
5. Rosenbloom David H., O'Leary Rosemary. Public Administration: Understanding Management, Politics, and Law in the Public Sector. 9th ed. New York: McGraw-Hill Education, 2015. 624 p.
6. Mosher Frederick C. Democracy and the Public Service. 2nd ed. New York: Oxford University Press, 1982. 272 p.
7. Філософський енциклопедичний словник за заг. ред. В.І. Шинкарука. Київ: Абрис, 2002. 742 с.
8. Философская энциклопедия / Под ред. Ф.В. Константинова. Том 5. Москва. 1970. 740 с.
9. Философская энциклопедия / Под ред. Ф.В. Константинова. Том 3. Москва. 1964. 584 с.
10. Шахов С.В. Норми адміністративного права: теоретико-правові аспекти ефективності: дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.07. Дніпро, 2020. 442 с.
11. Гадамер Х.-Г. Истина и метод: основы философской герменевтики. М., 1988. 699 с.
12. Дудаш Т.І. Праворозуміння: герменевтичне дослідження: автореф. дис. канд. юрид. наук. Львів, 2008. 20 с.